

Haraldsplass
DIAKONALE HØGSKOLE
Bergen Diakonissehjem

Britt Moene Kuven

Kan man forske på mennesker som ikke vil bli forsket på?

Vitenskapsteoretisk essay

Haraldsplass diakonale høgskole
Skriftserien 2/ 2015

Tittel: Kan man forske på mennesker som ikke vil bli forsket på?
Vitenskapsteoretisk essay

Forfatter: Britt Moene Kuven

Haraldsplass diakonale høgskole. Skriftserien 2/ 2015.
Haraldsplass diakonale høgskole

ISBN-10 82-7928-103-7 (online)
ISBN-13 978-82-7928-103-0
EAN 9788279281030

ISSN (online) ISSN 1891-828X
Serietittel: Haraldsplass diakonale høgskole. Skriftserien

©Haraldsplass diakonale høgskole 2015-09-21

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Haraldsplass diakonale høgskole
Ulriksdal 10
5009 BERGEN
Telefon: 55 97 96 30

E-post: hdh@hdh.haraldsplass.no

Nettadresse: <http://www.haraldsplass.org/hogskole>

Kan man forske på mennesker som ikke vil bli forsket på?

**Med utgangspunkt i egen erfaring med forsøk på intervju av noen som ikke ønsker å bli intervjuet, blir
Pierre Bourdieus tekst Understanding belyst.**

Avsluttende essay levert etter forskerкурset:

”Livshistorieforskning og kvalitative intervju med fokus på Pierre Bourdieu si forståing,
metodologiske refleksjoner!”

Høst 2010

. Emnekode: MEDSYKVIT

Forskarskolen ved Institutt for samfunnsmedisinske fag og helsefag

Innleveringsdato 28.01.11

Levert av Britt Moene Kuven

Sammendrag

I dette essayet tar jeg utgangspunkt i egen erfaringer med å intervju personer som ikke ønsker å bli forsket på. Jeg trekker inn teori fra Pierre Bourdieus tekst «Understanding» for å belyse eget arbeid. Bourdieu mener at om man skal forstå et intervju blir det viktig å forstå mer enn selve intervjuet. Man må kjenne bakgrunn, den sosiale strukturen og den sosiale sammenheng den som blir intervjuet står i. Siden menneskelig virksomhet ikke er en del av den lovmessigheten vi finner i naturvitenskapen, kan man ikke benytte den kausalitet som man benytter i naturvitenskapen. For det man samler data om, blir en av de virkeligheter som dreier seg om saken som skal undersøkes.

Innledning

Jeg har alltid vært opptatt av diakonisser. Fra jeg var liten har jeg sett dem på avstand, beundret dem, og kanskje hatt litt ærefrykt for dem. I dette essayet tar jeg utgangspunkt i egen erfaringer med å intervju personer som ikke ønsker å bli forsket på. Jeg vil trekke med meg teori fra Pierre Bourdieus tekst *Understanding* for å belyse mitt eget arbeid.

Jeg vil innledningsvis presentere hvordan jeg selv har arbeidet for å tilnærme meg intervjupersonene og deretter følger en gjennomgang av hvordan jeg leser Bourdieus tekst *Understanding*.

Hvem er jeg?

Jeg ble født i Volda på Sunnmøre, i mine besteforeldres dobbeltseng en finværsdag i april i 1961. Jeg var første barnebarnet både på mors og far sin side. Det var stor stas, og alle hjerter gledet seg over denne lille jenten som var kommet til verden. Min far var selger og min mor var hjemmeværende. Slektene de kom fra var vel ansett på begge sider. Min morfar var slakter, drev eget slakteri og slakterforretning. Forretningen ble drevet av min bestemor. Hun hadde hendene fulle fra tidlig om morgenen til sent på kveld. Tre damer var ansatt i butikken og hjemme var der hushjelp og barnepiker. De bodde i nærheten i hele min oppvekst, og hadde stor betydning for meg. Min farmor og farfar bodde i Bergen. Han arbeidet som lege på Bergen diakonissehjem, mens min farmor var hjemmeværende og hadde oppsyn med barn, barnepiker og husholdersker. Da jeg var fire/fem år fikk jeg ofte besøke min farfar på klinikken hvor han arbeidet. Spesielt husker jeg en jul da vi feiret julaften sammen med pasienter og ansatte. Klinikken ble drevet av diakonisser, og jeg opplevde at min bestefar hadde voldsom respekt for disse kvinnene som hadde viet livet sitt til sykepleien og til Gud.

Jeg fikk etter hvert to yngre søstre, og vi vokste opp i gode kår, både økonomisk og sosialt. Da jeg var 14 år ble mine foreldre skilt og jeg flyttet med min far til Bergen. Jeg hadde fortsatt et nært forhold til mine besteforeldre på Sunnmøre, og holdt jevn kontakt med dem etter flyttingen. Mine besteforeldre i Bergen kom jeg nærmere i denne perioden.

Etter jeg var ferdig med videregående skole visste jeg ikke helt hva jeg ville bli. Jeg fikk da arbeid på klinikken, og arbeidet der to år. Jeg var både fasinert og oppgitt over diakonissene som drev institusjonen. På mange måter opplevde jeg dem som strenge og utilnærmelige samtidig som jeg så at de hadde mange gode og viktige kvaliteter. Etter to år som assistent

ved sykehuset tok jeg fatt på utdanningen til sykepleier ved Bergen Diakonissehjems sykepleierhøgskole. Etter endt utdanning arbeidet jeg ved institusjonen som sykepleier en del år, før jeg så ble lærer ved høgskolen.

Hvorfor vil jeg forske på diakonisser?

I forbindelse med undervisning i sykepleiens historie er jeg blitt bevisst på at der finnes lite skrevne tekster om og av diakonissene ved Bergen Diakonissehjem. I den forbindelse har jeg så hatt et ønske om å få høre deres historier, og finne ut mer om hvem de var og hvorfor de har valgt denne tjenesten. Jeg har hatt flere uformelle samtaler med diakonisser om deres liv og virke. Slik ble ideen om å utgi et hefte unnfanget. Det skulle omhandle diakonissenes liv og virke, og utgis i forbindelse med 100 års jubileumet til Bergen Diakonissehjem.

Diakonissene mener at dette er en svært viktig sak, og har hatt mange innspill til hvilke personer jeg bør snakke med og hvem som kan bidra med informasjon. Dette er veldig inspirerende. jeg har likevel møtt en gjentakende utfordring: ”Skriv om noen andre, snakk med noen andre”, er et utsagn som møter meg. Alle mener dette er en viktig sak, men ingen føler at de selv har så mye å bidra med. De viser meg videre til andre som har mer å berette. Viktigheten av å dokumentere diakonissers liv og virke ser de helt klart, men det er alltid med henvisning til noen andre jeg bør snakke med.

Jeg har i fortsettelsen av dette arbeidet fått tanker om å gjøre en forskningsstudie hvor jeg utforsker flere sider ved diakonissers liv og virke. Hvem er de, hvorfor ble de diakonisser, hvordan har livet som diakonisse vært? Tilbakemeldingen fra diakonissene er beskjed fra flere hold om at dette er en gruppe kvinner som ikke ville la seg forske på. Der har vært en diakonisse som gjorde en forskningsstudie i miljøet for mer enn ti år tilbake. Da resultatene fra hennes studie skulle publiseres tok diakonissene hennes funn ille opp, og studien trukket tilbake. Den dag i dag er det ingen som vet hvor resultatene av denne studien tok veien, eller hva den førte frem til av resultater.

Hvordan kan jeg få innpass?

For å få innpass hos diakonissene har jeg derfor tatt kontakt med forstanderinnen ved Bergen diakonissehjem. Hun har sendt brev til ti diakonisser som alle bor i tjenesteblokken ved siden av sykehuset nå, og som hun tenker kan være aktuelle kandidater å komme i kontakt med. For at de ikke skal si nei til å møte meg, skrev hun et brev til diakonissene hvor hun fortalte at jeg ville forsøke å utgi et hefte i forbindelse med 100 års jubileet til Bergen Diakonissehjem. Hun

skrev også hvem jeg var og hvilken tilknytning jeg hadde til institusjonen. At min bestefar hadde vært overlege og hadde satt flere årtier i styret for stiftelsen var et stort pluss for meg i denne sammenheng.

Et par uker etter at brevet var sendt ut fra forstanderinnen tok jeg telefonisk kontakt med de ti diakonissene. Alle viste hvem jeg var, og flere av dem hadde hørt om prosjektet mitt på forhånd. Tre av kvinnene svarte umiddelbart at de ikke ville delta, eller at de ikke hadde helse til å møte meg. De syv andre svarte ja. Etter å ha møtt alle syv sitter jeg igjen med to diakonisser som har vært villige til å la seg intervju som en del av et jubileumshefte. Jeg har ikke spurt videre om å få forske på dem da jeg har forstått at dette er et sensitivt felt. Det jeg imidlertid har fått er mange historier om livene deres. De har fortalt og jeg har lyttet. Jeg har også fått en av diakonissenes festuniformer for å henge den opp i monter ved høgskolen hvor jeg arbeider.

En av de to diakonissene som sa seg villig til et intervju håper jeg å bruke som videre informant i en eventuell forskningsstudie. Hun har hatt sentrale posisjoner innenfor diakonissestiftelsen, samtidig som hun er uredt og ærlig. På grunn av hennes sviktende helse har jeg planer om å gjennomføre flere intervju i løpet av våren 2011.

Hvilken metodisk tilnærming er det mulig å bruke?

Jeg har tidligere lest Kvaales anvisninger vedrørende det kvalitative forskningsintervju. Jeg har funnet hans tilnærming en smule mekanisk og stringent. Min opplevelse er at jeg i intervjusituasjonen opplever å ha fokus rettet mot intervjuobjektet dersom jeg følger hans anvisninger. Ut fra mine undringer rundt intervju som forskningsmetode er det så jeg nå vil ta for meg første del av teksten "Understanding" som Bourdieu utga i boken *The weight of the world*. Ved en slik tilnærming håper jeg å se nye sider ved hvordan jeg selv kan tilnærme meg et forskningsfelt hvor de som blir utforsket i utgangspunktet ikke ønsker å bli forsket på.

Min lesning av første del av teksten "Understanding"

Bourdieu innleder denne tekst med å vise til at til tross for utallige bøker og anvisninger om ulike intervjuteknikker, kan man ikke følge slike anvisninger dersom man ønsker å bruke intervju som innfallsvinkel for å forstå og forklare mennesker og den situasjonen de står i. For å forstå og ikke minst bli oppmerksom på intervjuers påvirkning på intervjuobjektet er det nødvendig å ha oppmerksomheten rettet mot den sosiale relasjonen og den sosiale konteksten intervjuet utløser.

Å være klar over at den sosiale relasjonen kan ha en virkning på resultatet og diskutere denne virkning, er i seg selv en nødvendighet for å unngå symbolsk vold. Vi er alle bærere av alle typer forvrengninger, og det er om å gjøre å utfordre våre egne forvrengninger som forskere. For å komme forvrengningene i møte, vil Bourdieu knytte refleksivitet som metode til intervjuet og intervjusituasjonen. Bourdieu viser da til en refleks refleksivitet. Denne er fundert på dyktighet og en sosiologisk fornemmelse eller blikk, som tillater en å overvåke virkningen av den sosiale strukturen, og se hva som foregår både i intervjusituasjonen og analysen som kommer deretter. Blikket blir da iverksatt både overfor intervjuobjekt og intervjuer selv. Intervjueren må selv være interessert i å oppnå sann viten om sine egne forutsetninger. Dette kan skje gjennom å tilstrebe en refleksiv undersøkelse av hvilke virkninger undersøkelsesprosessen i seg selv utløser. Her kan det være nyttig å trekke inn sosialvitenskap for å forsøke å kontrollere virkningen av undersøkelsen. Denne refleksiviteten er å sette søkelys og vri og vende på vår egen selvforståelse.

Hva er så forskjellen på denne refleksiviteten, denne selvforståelse og den forforståelsen som fenomenologene skriver om? Bourdieu viser til et skille mellom de vitenskaper som skaper en konstruksjon, og de vitenskaper som ikke vet at de skaper en konstruksjon. Den som er seg bevisst at man skaper en konstruksjon, vil anstrenge seg til det ytterste for å oppdage og mestre beskaffenheten av de uunngåelige konstruksjonshandlinger, og i fortsettelsen de uunngåelige virkningene som disse handlingene medfører.

Ikke voldelig kommunikasjon?

Bourdieu skriver at det er viktig å sette søkelyset på hva man gjør når man organiserer en intervjusituasjon. Man må selv søke etter hvilke effekter som man ikke er klar over at man medvirker til. På hvilken måte tar man kontakt med intervjuobjektet, hvordan får man dem i tale, hvilken utveksling av informasjon finner sted, hva er intervjuers formål med undersøkelsen og hvordan oppfates det av intervjuobjektet? Hvordan er presentasjonen og hvilke oppmuntringer og støtte gis det underveis i intervjuet? For å oppnå en ikke -voldelig kommunikasjon må intervjuer kjenne til de virkninger man kan utløse på bakgrunn av en alltid neste vilkårlig inntrengning, som vil være innebygget i en sosial utveksling.

Ved å søke etter omfang og karakter av distansen det er mellom intervjuets mål slik som det oppfates og blir fortolket av den som blir intervjuet, og det målet som er tenkt fra intervjuerens side, kan man forsøke å redusere de forvrengninger som oppstår i en slik

situasjon. Hva som blir sagt, og det som blir usagt, det som blir oppmuntret og det som blir undertrykt.

Asymmetri i situasjonen.

I intervjusituasjonen tilkommer en asymmetri som også vil påvirke situasjonen, Det er forskeren som åpner ballet, som spiller ut. Her ligger spilllets regler, og forskeren er den som setter rammer og mål for intervjuet. Asymmetrien kan forsterkes av en sosial asymmetri hvor forskeren innehar mer eller annen kulturell kapital enn den som blir utforsket.

Bourdieu beskriver markedet for lingvistiske og sosiale goder som etableres hver gang en intervjusituasjon oppstår. Markedet varierer i sin struktur alt etter hvilken type kapital den intervjuede og intervjuer er i besittelse av. For å redusere den symbolske vold som har sitt utgangspunkt i relasjonen må lingvistiske og sosiale goder vurderes og bli tatt med i betraktningen. Da gjør vi alt som står i vår makt for å kunne kontrollere den virkning de har på intervjusituasjonen, og på vår tolkning og fortolkning i situasjonen. Vi fjerner dem ikke, men vi forsøker å bli klar over deres tilstedeværelse slik at vi kan se hvilken påvirkning de kan ha i situasjonen.

Aktiv og metodisk lytting.

Ved å forsøke opprette en relasjon med aktiv og metodisk lytting, vil Bourdieu redusere den symbolske vold i intervjusituasjonen. Han viser til at aktiv og metodisk lytting er like langt fra det ikke-strukturerte intervju med en laissez-faire-tilgang som fra intervjuens undersøkelse med bruk av spørreskjemaer. Siden jeg påvirker og påvirkes som forsker er ikke denne posisjonen lett å opprettholde. I den aktuelle situasjonen kombineres personens livshistorie med metodologisk konstruksjon som er grunnlagt på viten om de objektive vilkår som opptrer felles for en hel sosial kategori. I noen tilfeller vil det ikke være nok å handle spontant i intervjusituasjon som å benytte passende språk, passende nonverbale tegn, og tilpasse spørsmålene slik at intervjupersonen forstår dem. I noen tilfeller må man handle i forhold til selve strukturen i relasjonen, og på selve utvelgelsen av respondenter og intervjuer. Ut fra dette er utvelgelsen ikke tilfeldig, men tvert imot nøye kontrollert. Å velge intervjupersoner blant familie eller sosialt nettverk kan lede til en annen tilgang til den intervjuede som kan berike intervjumaterialet. Dette fordi familiær eller sosial nærhet tilbyr to av de sosiale betingelser for ikke-voldelig kommunikasjon. Faren for å redusere subjektive

raisonnement til objektive årsaker reduseres, samtidig som det er mulighet for å få umiddelbar og konstant bekreftet enighet i intervjusituasjonen.

Ved at en ung fysiker intervjuer en annen ung fysiker er det muligheter for at signaliserer større grad av personlig involvering. Utfordringen blir å konstruere slike diskurser vitenskapelig slik at de får frem de nødvendige elementene for sin egen forklaring. I situasjonen vil det forekomme en dobbelt sosioanalyse som setter analytikeren på prøve. Man må både analysere intervju og sin egen virkning på og forståelse av intervjuet.

Bourdieu viser til at alle forsøk på å redusere distansen mellom intervjuer og den intervjuede har sine begrensninger. Når man leser gjennom intervju i etterkant kan man se hvor intervjuer har pinefullt trukket ut svar fra den intervjuede, og hvor intervjuer har kommet for nært i oppfatning og antagelser.

Muligheten til å bli hørt.

Siden man sjelden vil oppnå en intervjusituasjon som ikke er påvirket av asymmetri vil det være konstruksjonsarbeidet i ettertid som kan gi svar på de spørsmål man undrer seg over. Forskeren må i ettertid konstruere diskursen vitenskapelig. Dette gjør han på en slik måte at den omfatter de elementer som er nødvendig for dens egen forklaring. I denne prosessen vil enhver undersøkelse være plassert mellom to ekstreme og tvilsomme og aldri fullstendige oppnåelse. Det ene er den fullstendige overlapping og det andre er den totale forskjellighet. Mellom disse ytterpunktene er det at de fleste undersøkelser vil foregå. Her vil man også være bevist det som ikke blir sagt når relasjonen i intervjuet blir for tett, eller for nær. Om man har en implisitt forståelse av emnet eller tema i intervju-situasjonen vil det som blir tatt for gitt blir utelatt. På den annen side vil det også mangle noe dersom intervjuer og den som blir intervjuet ikke møtes i kommunikasjonen, da vil forbindelsen være brutt, og man vil heller ikke få noe ut av situasjonen.

I konstruksjonsprosessen kan man håpe på å arbeide frem et svar på det man undrer seg over som ikke er påvirket av forskningssituasjonen i seg selv. Man vil arbeide seg forbi og gjennom denne og konstruere svar på undringen. Bourdieu skriver at man kan til et viss punkt overvinne de ulikheter som en sosial distanse bringer med seg. Ved å opparbeide tette bånd mellom intervjuer og intervjuede eller ved at respondenten senser/oppfatter det sosiale samspillet, kan slike ulikheter utjevnes noe. Ved at intervjuer er mentalt i stand til å sette seg i den andres sted, forsøker å forstå den posisjonen den andre taler fra, kan intervjuer lykkes i å

reduere den sosiale avstanden. Ikke for å projisere seg selv på intervjuede, men for å forstå hvilke livsomstendigheter og sosiale mekanismer de er en del av. Intervjuer forsøker da å sette seg i den intervjuedes sted. Se hvilken plass de opptar i det sosiale rommet. Ved å gi seg selv en forståelse både generisk og genetisk av hvem intervjupersonen er, kan forskeren få et blikk på de sosiale betingelsene som intervjupersonen er en del og et produkt av. Dette betyr at man forstår de omstendigheter og de sosiale mekanismer i livet til den intervjuede, og således fatte de sosiale betingelsene de er en del av

Dersom forskeren glemmer seg selv, og ikke er opptatt av det neste spørsmålet han hadde tenkt å stille, kan intervjupersonen får en gylden anledning til å komme med det som han har på hjertet. Dersom målet med intervjuet er å få en omvendelse av sitt eget og andres forståelse, vil forsker glemme seg selv og sitt mål i intervjuet. Bourdieu skriver at å gi den andre en ubetinget mulighet for samtale kan medføre en ekstraordinær diskurs der den andre får muligheter til å sette ord på noe som aldri tidligere har vært uttalt. Han får en mulighet til å offentliggjøre sine synspunkter. Respondentene bruker muligheten til å bli hørt, bruker sin stemme i det den reises fra det private til det offentlige rom.

Det imøtekommende gemytt.

Bourdieu viser til en slags intellektuell kjærlighet, et blikk. Han beskriver det som ”det imøtekommende gemytt”. Dette imøtekommende gemyttet medvirker til at intervjuer er i stand til å forstå hvordan den som blir intervjuet er, hvilke problemer som personen reiser og forstå dem akkurat slik som de fremtrer for personen. Et slikt blikk blir da den ypperste formen for kunnskap, og i dette blikket vil intervjueren glemmer seg selv og retter oppmerksomheten mot en sann konvertering av den måten vi ser på andre mennesker på under vanlige livsomstendigheter. Dette skriver han som et imøtekommende gemytt, et gemytt som leder til å gjøre intervjupersonen sine problemer til sine egne. Evnen til å møte personen og forstå han akkurat slik som han er.

Intervjuer kan være med på å skape en ekstraordinær diskurs, der det åpnes opp for tanker som ellers ikke ville blitt verbalisert. Gjennom å få tilbud om en samtale som ligger utenfor de vanlige begrensninger i forhold til situasjon og tid kan intervjupersonen få muligheten til å sette ord på det som vanligvis ikke forekommer naturlig i andre sammenhenger. Kanskje har intervjupersonen ubevist ventet på en slik mulighet for å få samtale om emnet med et annet menneske, og i denne samtalen selv oppdage videre innsikter i saken. En del intervjupersoner vil gripe en slik mulighet til å la sin stemme lyde, og kan slik selv også bli mer klar over hvem

en egentlig er og hvordan en fremstiller seg selv. Bourdieu skriver at der tilkommer dem en mulighet til å transformere sine erfaringer fra den private til den offentlige sfære. Noen vil finne en slags frigjøring i en slik intervjusituasjon, de kan oppleve en lettelse i det de får anledning til å dele sine tanker med intervjuer.

Det blir vist til tilfeller hvor der oppsto en følelse av at intervjupersonen brukte intervjusituasjonen til en grundigere undersøkelse av seg selv og sin situasjon, til en selvanalyse. Ved at man ventet, gav luft til, stilte åpne spørsmål eller undrende forslag kunne det virke som at intervjupersonen avklarte med seg selv hvordan saker egentlig hang sammen og var blitt til. Dette kunne fremstå på en og samme tid både oppmuntrende og smertefullt for intervjupersonen.

En realistisk konstruksjon

Bourdieu skriver så om hvordan en realistisk konstruksjon kan fremkomme. Forskeren må utføre en konstruksjonshandling basert på praktisk mestring av den sosiale logikken som dataene er konstruert gjennom. Man må være klar over hvordan forskeren gjennom det som blir sagt i intervjuet kan lese strukturen av de objektive relasjoner som preges både av fortid og nåtid og samtidig påvirkes av den livsbane og strukturen i det elementet som intervjupersonen er en deltager i. Ved en avdekking av de iboende strukturer, som ligger i de tilfeldige uttalelser i en diskret interaksjon, kan en gripe det vesentlige i de særegenheter som avdekkes. Derfor blir det viktig og lete etter usynlige strukturer i det elementet som intervjupersonen befinner seg. For eksempel strukturen i det sosiale rom, av det akademiske eller yrkesmessige rom,

Det rom hvor man har fulgt sine livsbaner vil være det element som man bør lete etter de usynlige strukturene innenfor. Selv om våre livsbaner vil tilhøre vår fortid vil de fortsette med å orientere vår tilnærming til fremtiden ut ra fortiden. Derfor vil konstruksjonsprosessen nødvendigvis være en realistisk konstruksjon. Her er man bevisst de farer som skal unngås i intervjusituasjonen, deriblant påtvingelseeffekten. Bourdieu skriver at der er kun ved aktiv unnsigelse av de skjulte forutsetninger for den sunne fornuft at man kan imøtegå effektene av alle de representasjoner av den sosiale virkelighet som intervjuerne og intervjupersonene til enhver tid er utsatt for. Han viser da her spesielt til representasjoner som blir produsert av massemedia. Disse representasjoner blir så påtvunget oss og vi tror etter hvert at de utgjør våre egne erfaringer. De sosiale agentene vet ikke hvorfor de gjør som de gjør. Hvorfor de er

ulykkelige eller hvordan det blir til at saker og ting blir som de blir. Noen ganger kan de uttrykke noe helt annet enn hva de er de egentlig sier.

Sosiologien skal utfordre både intervjupersonen og intervjuerens før-konstruksjoner og forutsetninger. Man forsøker å finne de saker som er dypt begravet i menneskeheten opp i lyset. Ting som man både er uvitende om og som man samtidig, men på et annet nivå kjenner bedre enn noen. For å komme videre er det derfor nødvendig å ha en dypere forståelse av både de levekår som de er et produkt av og de sosiale virkninger som kan utgjøres av forskningsrelasjonen. Forskningsprosessen blir et håndverk som er nødvendig for å kunne avdekke sannheten i den grad der finnes en sannhet som kan avdekkes. Håndverket er derfor en egen og virkelig ”disposition til at stræbe efter sandhed”. Den gode håndverker vil således i selve intervjusituasjonen kunne improvisere og ta i bruk de strategier som er nødvendig for at intervjupersonen skal kunne forløse sin ”sannhet”. Slike strategier benevnes av Bourdieu som oppmuntringer, tilpassede svar, beleilige spørsmål osv. Ikke bare vil de hjelpe til med å forløse sannheten, men også vil det hjelpe til med at intervjupersonene kan bli forløst fra sin sannhet.

Bourdieu utlegger videre om skrivingens risiko. Hvordan transkripsjon og analyse i seg selv er et risikoprojekt med en del fallgruver. Dette lar jeg ligge i denne omgang da det er selve intervjusituasjonen som nå opptar meg.

Etter å ha lest Understanding- hva så?

Ut fra Bourdieu sine refleksjoner vil der alltid være en interaksjon mellom utforsker og personen som blir utspurt. Denne interaksjonen kan påvirke intervjuet og senere analysen av intervjuet mer enn man i mange tilfeller reflekterer over. Hvilket forhold er det mellom forsker og utforsket og hvilken sosial struktur foregår undersøkelsen i?

Ved at intervjuer presenterer seg selv og undersøkelsen er man allerede i en relasjon og en situasjon hvor man har utløst en reaksjon hos intervjupersonen. Bourdieu skriver at initiativet ligger hos intervjuer. Ved å vise engasjement for en sak vil man kunne påvirke det den utforskede vil dele og hvordan han selv ser på situasjonen. På samme måte vil den sosiale asymmetri være påvirket av stedet intervjuet blir foretatt på, og i hvilken setting det skjer i. Bourdieu bruker begreper som intrusion, spiritual exercise og resistance for å beskrive noe av det som kan hende i en slik utspørring. Ved at intervjuer stiller seg kritisk til sin egen væremåte i utspørringen kan man avdekke flere forhold enn de som først kommer til syne.

Det å være oppmerksomt tilstede kan i seg selv bli en utfordring i en slik situasjon, likeså å bli klar over, hva det er i samtalen man blir opptatt av, og i hvilken grad intervjuers egne oppfølgingsspørsmål er styrende i samtalen.

Det blir konstruksjonen i etterkant som blir det springende punktet for forskeren, ifølge Bourdieu. Her vil det vise seg om man er forsker eller bare en ”journalist” som er ute etter et godt intervju. I konstruksjonen vil det fremkomme en ekstraordinær diskurs som igjen vil frembringe svaret på den undersøkelsen man i utgangspunktet ville lage.

Når jeg leser Bourdieu er det for å få en klarere forståelse av hvordan man kan bruke intervju for å forstå og forklare menneskelig handling eller aktivitet. Tidligere har jeg lastet Kvaales anvisninger for kvalitative forskningsintervju. Ved hjelp av Bourdieus tilnærming til de som utforskes har jeg fått mer frihet og samtidig mer ansvar i intervjusituasjonen. Frihet fordi jeg ikke blir bundet opp i en fastlagt intervjuguide. Ansvar fordi jeg vet at jeg påvirker og påvirkes av intervjusituasjonen og både underveis og i ettertid, samtidig som jeg forsøker å opprette en relasjon med aktiv og metodisk lytting.

Forstå mer enn selve intervjuet.

Min tilnærming til forskning på diakonisser er at en forsker aldri kan avdekke en virkelighet. Jeg tror man bare får deler av denne virkeligheten, biter som så kan settes sammen til større biter, i det puslespillet vi alle er en del av. Forskningspraksis i vitenskaplig tradisjon er å følge reglene innenfor forskningsverden. Innenfor denne retningen er det viktig at undersøkelsen og den påfølgende analysen er transparent. Forskeren vil forsøke å forklare og forstå problemfeltet. For å kunne forklare og forstå kan det i en del tilfeller være lurt å ikke spørre direkte om det man vil vite noe om. Kanskje heller spørre om noe annet, om noe motsatt av det vi vil vite noe om. I etterarbeidet i analysen vil så forskeren alltid være en konstruktør. En slik konstruksjon kan for noen virke truende og som et angrep på deres integritet. Hvorfor er det så at forskeren er den som skal kunne forklare svaret på spørsmålet, og gjerne forklare svaret på et spørsmål som ikke engang er blitt stilt til intervjupersonen? Bourdieu skriver at de som blir utforsket ikke selv kan gi en kausal forklaring av den grunn at de ikke egnetlig kjenner forklaringen selv. Dette fordi teorien om at alle alltid kan forklare hvorfor vi handler som vi gjør, og hvorfor saker blir som de blir er feil. Intervjuet i seg selv gir et materiale for å kunne konstruere en forklaring. Om man spør de utforskede om hvorfor de gjør som de gjør, kan jeg risikere å ødelegge intervjuet for de vet egentlig ikke svaret.

Om jeg skal forstå et intervju blir det viktig å forstå mer enn selve intervjuet. Jeg må da kjenne bakgrunn, den sosiale strukturen og den sosiale sammenheng den som blir intervjuet står i. Siden menneskelig virksomhet ikke er en del av den lovmessigheten vi finner i naturvitenskapen, kan man ikke benytte den kausalitet som man benytter i naturvitenskapen. For det jeg har samlet data om blir en av de virkeligheter som dreier seg om saken som skal undersøkes. Her må jeg oppøve min bevissthet om tre ulike nivåer. Det empiriske domene, det faktiske domene og det virkelige domene. Jeg må forsøke å se min egen orientering og hva mitt empiriske materiale gir meg muligheter til å se. Jeg vil ifølge Bourdieu alltid bære med meg min habitus. Bourdieu oppfatter ikke habitus som en kunnskapsform, som en affekt eller som en opplevelse vid siden av de andre sidene av livet. Det er heller ikke en vane. Habitusen kommer på banen fordi feltet av posisjon er homologt med feltet av posisjonering. Det vil si at mellom feltet av posisjoner og posisjonering legges feltet av disposisjon som til sammen er habitus. Bourdieu forklarer posisjoneringer som det å gjøre, tenke, handle, utføre noe på en viss måte. Disse posisjoneringene speiler og er avhengige av underliggende forbildninger i feltet. Habitus blir slik et knippe av disposisjoner. Disse disposisjoner er spesifikke og ulike i forhold til det feltet de opptrer på. Habitus er foranderlig, endres derfor hele tiden. Når den endres vil den likevel være markert av og stå i forhold til andres habitus.

Intervjuet gir et ståsted for det levende liv, og ut fra dette ståstedet skal jeg så selv reflektere, sier Bourdieu. Intervjuet med diakonissen vil således gi et ståsted for det levde liv. Selve konstruksjonsprosessen som kommer i ettertid vil da forhåpentligvis være det som gir ny innsikt og forståelse. Både forståelse og forklaring, siden dette i følge Bourdieu er to sider av samme sak.